

Resultatrapport 2019: Ämnesprovet i årskurs 9, svenska och svenska som andraspråk

Kim Rubensson och Sara Fessé

Inledning

Ämnesprovet i svenska och svenska som andraspråk i årskurs 9 konstrueras av en grupp vid Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet, hädanefter kallad provgruppen. Ämnesprovet utformas utifrån kursplanens syfte och centrala innehåll, och bedömningen utgår från dess kunskapskrav. Nya ämnesprov tas fram varje år och provuppgifterna prövas ut i skolor över hela landet.

Denna rapport inleds med ett avsnitt om provets sammansättning. Sedan följer ett avsnitt om hur insamlingen av elevprestationer samt lärarenkäter går till och därefter en sammanfattande redogörelse om konstruktionsprocessen. Det förarbete som gjorts i form av utprövningar av de olika delproven presenteras i anslutning till detta. Därpå följer två avsnitt som tar upp och kommenterar resultat från ämnesprovet 2019 samt resultat från den lärarenkät som medföljde provet. Dessa resultat jämförs med och analyseras i relation till resultaten från föregående år där så är möjligt. Den som vill få en utförlig redovisning av lärarenkäten hänvisas till provgruppens webbplats natprov.nordiska.uu.se.

Provet sammansättning

Ämnesprovet i årskurs 9 består av tre delprov: delprov A: tala, delprov B: läsa och delprov C: skriva, alla kopplade till ett övergripande tema. Temat för 2019 års prov är *synligt och osynligt* och provet tar upp olika aspekter av vad vi ser och inte ser, utifrån både abstrakta och konkreta perspektiv.

I delprov A: tala visar eleven sin förmåga att i ett textsamtal i en grupp genomföra en muntlig presentation samt delta i och leda samtalet. I samband med detta visar eleven sin förmåga att anpassa sig till syfte, mottagare och sammanhang. Delprov B: läsa prövar förmågan att läsa och förstå skönlitteratur och sakprosa. Delprov C: skriva ger eleven möjlighet att visa sin förmåga att enskilt skriva en sammanhängande text och anpassa den till mottagare, syfte och sammanhang inom ramen för det ämne som väljs.

Insamling

Den här rapporten från provgruppen bygger på de elevlösningar som skickats in till provgruppen samt på den lärarenkät som besvarats digitalt. Av de 1516 elevlösningar som har registrerats i provgruppens arkiv är 1000 stycken skrivna av elever som följer kursplanen i svenska och 501 stycken skrivna av elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk. För 15 elever har ämne inte

angivits på inskickningsblanketten. Antalet lösningar som skrivits av flickor är 700 och antalet lösningar som skrivits av pojkar är 787. 12 elever har inte angivit kön.

Konstruktionsprocessen för provet

Konstruktionen av provet tar sin utgångspunkt i ett övergripande tema som inspirerar urvalet av textunderlag och konstruktionen av uppgifter. Fortlöpande under processen vägs validitets- och reliabilitetsaspekter in och hänsyn tas till genomförande, autenticitet och interaktivitet. Likaså påverkas processen av de etiska överväganden som görs under framtagandet av de olika delproven.

Till delprov A: tala tas olika texter samt bildmaterial fram av provkonstruktörerna och till dessa formuleras frågor som ligger till grund för det muntliga provets presentation och samtal. Delprov A prövades ut under oktober 2017 i tre skolor. Utprövningarna omfattade nio grupper varav två med elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk. I utprövningarna ingick totalt tretton texter samt bildmaterial vilka i slutänden mynnade ut i sju textunderlag till det skarpa provet. Det material som valdes bort var det som minst engagerade till samtal.

Delprov B: läsa grundar sig på textunderlag från dels skönlitteratur, dels sakprosatexter. En mängd texter samlas in, läses och diskuteras av provkonstruktörerna. Innan ett urval görs granskas materialet även av en forskare vid Nationellt centrum för svenska som andraspråk, Stockholms universitet. När lämpliga textunderlag finns startar uppgiftskonstruktionen. Läsförståelseprovet prövas ut i fyra omgångar i olika omfång. Utprövningarna har geografisk spridning över hela landet. De texter och uppgifter som prövas ut är inledningsvis betydligt fler än det antal som sedan ingår i det färdiga provet. Både elever som följer kursplanen i svenska och elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk har medverkat i utprövningarna. Även elever med olika funktionsvariationer har deltagit. Den sista utprövningen gjordes på materialet i sin helhet och där deltog fyra klasser i fyra olika skolor. I dessa utprövningar åker provkonstruktörerna själva ut till skolan för att genomföra dem på plats. I år genomfördes en av dessa helhetsutprövningar av en väletablerad referenslärare. De många utprövningarna har, förutom att säkerställa att uppgifterna fungerar, även syftet att få fram data om provets svårighetsgrad i förhållande till tidigare prov och elevernas kunskapsnivå.

Provgruppen har även ett nära samarbete med externa experter inom läsforskning och andraspråksforskning som kommer med synpunkter på provmaterialet. I januari 2018 granskades delprov B av en forskare inom läs- och skrivutveckling vid Uppsala universitet. Delprovet granskades även i september 2018 internt av representanter för gymnasietts nationella prov i kurs 1. Referensgrupper med lärare från olika delar av landet granskade i maj 2018 bedömningsanvisningarna till delprov B och i juni 2018 diskuterades kravgränserna vilket ledde fram till de rekommenderade kravgränserna.

Delprov C: skriva tar sin utgångspunkt i det övergripande provtemat och skrivuppgifterna har prövats ut i klasser över hela landet. Totalt har åtta olika uppgifter varit ute för utprövning och både elever som följer kursplanen i svenska och elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk

har medverkat i utprovningarna. Till utprovningarna, i både delprov B och C, hör även en enkät där elever och lärare som deltar har möjlighet att uttala sig om materialet.

Referensgrupper med lärare från olika delar av landet granskade i december 2017 två av skrivuppgifterna med tillhörande elevlösningar och i mars 2018 granskades ytterligare skrivuppgifter med tillhörande elevlösningar. Dessa granskningar innefattar också bedömning av elevlösningar varav vissa väljs ut för att användas som exempeltexter i provets bedömningsanvisningar.

Provresultat med kommentarer

Delar av 2019 års prov spreds olyckligtvis före provtillfället vilket påverkar tillförlitligheten i det inskickade material som vår statistik utgår från. Siffrorna ska därför tolkas med försiktighet. Samtliga siffror som redovisas i rapporten utgår från 2019 års ordinarie prov då resultat från ersättningsprov ej samlats in.

I tabell 1 och 2 redovisas i procent de betyg eleverna fått på de olika delproven samt det sammanvägda provbetyget i svenska respektive svenska som andraspråk. För att få ett sammanvägt provbetyg krävs att samtliga delprov är genomförda. Det förekommer visst bortfall i rapporteringen av provresultatet vilket framgår av tabellerna nedan. Procentangivelserna för 2019 års prov baseras på registrerat antal elever för respektive resultatyp. Ej ifyllda svar har inte räknats med.

Tabell 1. Andel i % som uppnått respektive betyg efter del- och sammanvägt prov i ämnet svenska.

	Betyg						Antal elever
	A	B	C	D	E	F	
Delprov A	18,3	22,6	24,9	16,3	15,1	2,8	988
Delprov B	10,3	18,1	28,1	15,4	20,3	7,8	989
Delprov C	9,7	15,1	22,9	20,3	22,5	9,5	981
Sammanvägt provbetyg	6,9	18,9	28,1	22,8	19,7	3,6	921

Tabell 2. Andel i % som uppnått respektive betyg efter del- och sammanvägt prov i ämnet svenska som andraspråk.

	Betyg						Antal elever
	A	B	C	D	E	F	
Delprov A	5,8	10,9	20,8	21,2	25,4	15,9	485
Delprov B	1,0	1,8	10,4	14,8	28,0	44,0	500
Delprov C	2,2	6,5	11,8	14,7	26,5	38,3	491
Sammanvägt provbetyg	0,7	4,0	13,1	18,7	31,3	32,2	450

Som tabell 1 och 2 visar presterar eleverna, oavsett ämne, generellt bäst på delprov A: tala. Färre elever får betyget F på detta delprov än på övriga. Andelen elever som får A i det muntliga delprovet är hög bland elever som läser svenska.

En jämförelse med tidigare års provresultat visar att andelen som får F i delprov A och följer kursplanen i svenska har stabiliserat sig till att ligga runt 2 procent. För elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk är andelen elever som fått betyget F i delprov A i årets prov nästan 16

procent. Föregående år var motsvarande siffra 15 procent. De senaste åren har andelen elever som fått F i delprov A legat på 15 procent (2014), 13 procent (2015), nästan 16 procent (2016) och knappt 20 procent (2017). Det bör tilläggas att resultatet från 2017 års prov sticker ut medan resultatet från 2018 och 2019 återgår till att mer likna tidigare års resultat.

Andelen elever som fått betyget A i delprov A är förhållandevis stabilt från förra året. En minskning för de som följer kursplanen i svenska har dock skett med två procent. Även förra året observerades en minskning med en knapp procent men tidigare tendenser har varit att betyget A i delprov A har ökat från år till år.

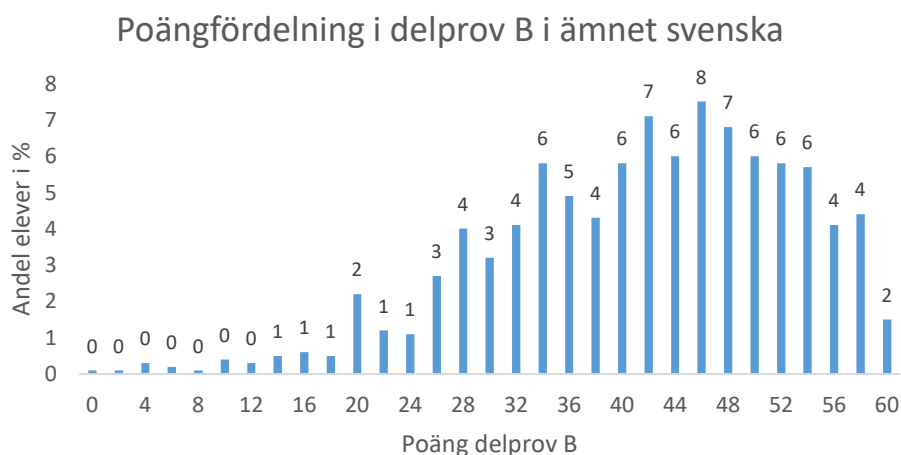
Andelen elever som i år fått betyget A på delprov B: läsa har minskat från 2018 års prov. Det gäller främst de elever som följer kursplanen i svenska där siffrorna sjunkit från 14 procent (2018) till strax över 10 procent (2019.) Viktigt att notera är dock att 2018 års prov och bedömningsunderlag spreds före provtillfället vilket påverkar tillförlitligheten i det inskickade material som statistiken utgår från. Siffrorna ska därför tolkas med stor försiktighet. Ytterligare något att beakta är att provet i och med 2019 års siffror snarare går tillbaka till det förväntade värdet då andelen A på delprov B tidigare befunnit sig mellan 10 och 12 procent.

Andelen elever som fått betyget F på delprov B är i stort sett jämförbar med fjolårets siffror. Dock är skillnaden mellan elever som följer kursplanen i svenska och svenska som andraspråk fortfarande stor. Andelen elever som fått betyg F på delprov B och som följer kursplanen i svenska är knappt 8 procent medan motsvarande siffra för de elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk är 44 procent. För elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk är delprov B det svåraste delprovet. Att det är stora skillnader i betygsfördelningen mellan ämnena svenska och svenska som andraspråk är tydligt.

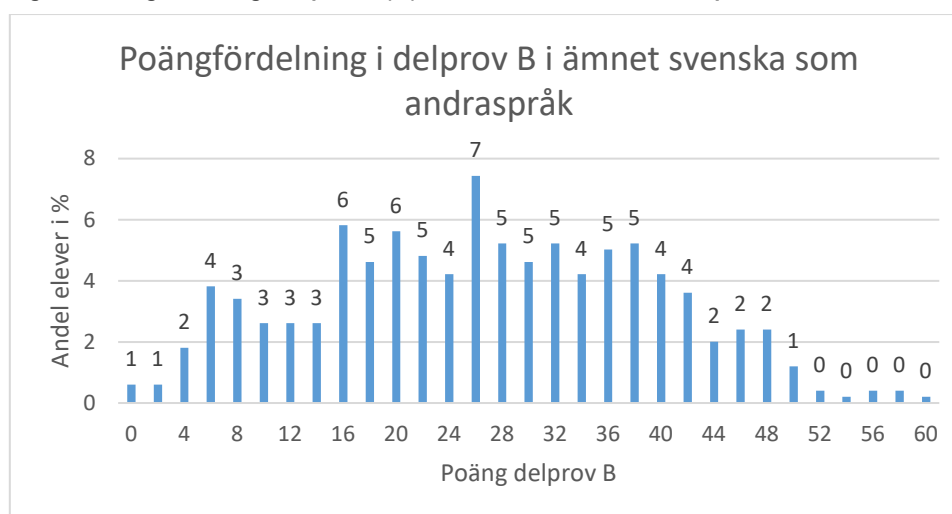
2019 års betygsgränser för delprov B fördelar sig som följer: F 0-24, E 26-34, D 36-40, C 42-48, B 50-54 och A 56-60. I figur 1 och 2 redovisas poängfördelningen i svenska, respektive svenska som andraspråk i delprov B sett till andel elever i procent.

Figur 1. Poängfördelning i delprov B (%) i ämnet svenska. Antal elever 998.

Figur 2. Poängfördelning i delprov B (%) i ämnet svenska som andraspråk. Antal elever 498.

Det delprov som eleverna i ämnet svenska har störst svårigheter med är delprov C: skriva där störst andel elever får betyget F och minst andel får betyget A. Dock har antalet elever som fått betyget A i delprov C ökat från 6 procent 2018 till nästan 10 procent 2019 och andelen elever som får F är lägre 2019 än 2018. 2018 års delprov B spreds före provtillfället vilket fick till följd att ett antal skolor valde att använda ersättningsprovet även vid genomförandet av delprov C. Eventuella effekter av denna spridning inverkar tillsynes inte på elevernas resultat på delprov C. I 2019 års prov spreds delprov C före provtillfället. Dessa olyckliga spridningar påverkar tillförlitligheten i det inskickade material som vår statistik utgår från och siffrorna bör därför tolkas med försiktighet.

Den uppgift som valdes av flest elever i årets prov i de båda svenskämnen är krönikan som valdes av 46 procent. Novellen valdes av 40 procent av eleverna och den resonerande texten av 14 procent. Provggruppen kan inte med säkerhet uttala sig om varför den resonerande texten är minst populär men en anledning kan vara att den resonerande skrivuppgiften kräver källanvändning och därför av eleverna ses som extra svår att lösa. Tabell 3 visar att den resonerande texten dock ger en hög andel A i delprovetsbetyg samtidigt som den genererar en stor andel F.

Tabell 3. Betygsfördelning på uppgifter i delprov C i båda svenskämnen.

Uppgift	Betyg						Totalt
	A	B	C	D	E	F	
Krönika	8,4 %	12,2 %	22,3 %	20,6 %	22,6 %	13,7 %	665
Novell	4,8 %	14,2 %	17,4 %	16,9 %	25,6 %	21,1 %	579
Resonerande text	10,1 %	9,6 %	14,1 %	16,7 %	24,7 %	24,2 %	198

Tabell 4. Betygsfördelning på aspektnivå samt delprovetsbetyg för delprov C i ämnet svenska i procentandelar.

	Betyg						Antal elever
	A	B	C	D	E	F	
Aspekt: Innehåll och textanvändning	22,1		40,3		30,7	7,2	818
Aspekt: Struktur	20,5		41,2		33	5,2	803
Aspekt: Språk och skrivregler	18,5		39,3		36,4	5,8	794
Delprovetsbetyg C	9,7	15,1	22,9	20,3	22,5	9,5	981

Tabell 5. Betygsfördelning på aspektnivå samt delprovetsbetyg för delprov C i ämnet svenska som andraspråk i procentandelar.

	Betyg						Antal elever
	A	B	C	D	E	F	
Aspekt: Innehåll och textanvändning	8,7		24,1		37,3	29,9	402
Aspekt: Struktur	6,6		20,3		44,6	28,6	395
Aspekt: Språk och skrivregler	3,5		22,2		42,3	32	397
Delprovetsbetyg C	2,2	6,5	11,8	14,7	26,5	38,3	491

I år är första året provgruppen samlar in statistik på aspektnivå för delprov C varför inga direkta jämförelser med tidigare år kan göras. För de tre skrivuppgifterna sammantaget visar tabell 4 att störst andel F för elever som följer kursplanen i svenska finns inom aspekten Innehåll och textanvändning. Precis som tidigare år är den uppgift som kräver källanvändning också den uppgift som genererar flest F. Detta gäller för båda svenskämnen. Tabell 3 visar att 24 procent av dem som valde uppgiften som kräver källanvändning, den resonerande uppgiften, fick delprovetsbetyget F. En ytterligare analys visar att 79 procent av de elever som fick betyget F på den skrivuppgift som kräver källanvändning fick det inom aspekten Innehåll och textanvändning då eleverna missar att använda sig av källtexten, eller gör en undermålig källhänvisning. Ett F inom aspekten Innehåll och källanvändning behöver dock inte vara den enda orsaken till att en lösning erhåller delprovetsbetyget F då en och samma lösning kan ha F i flera aspekter.

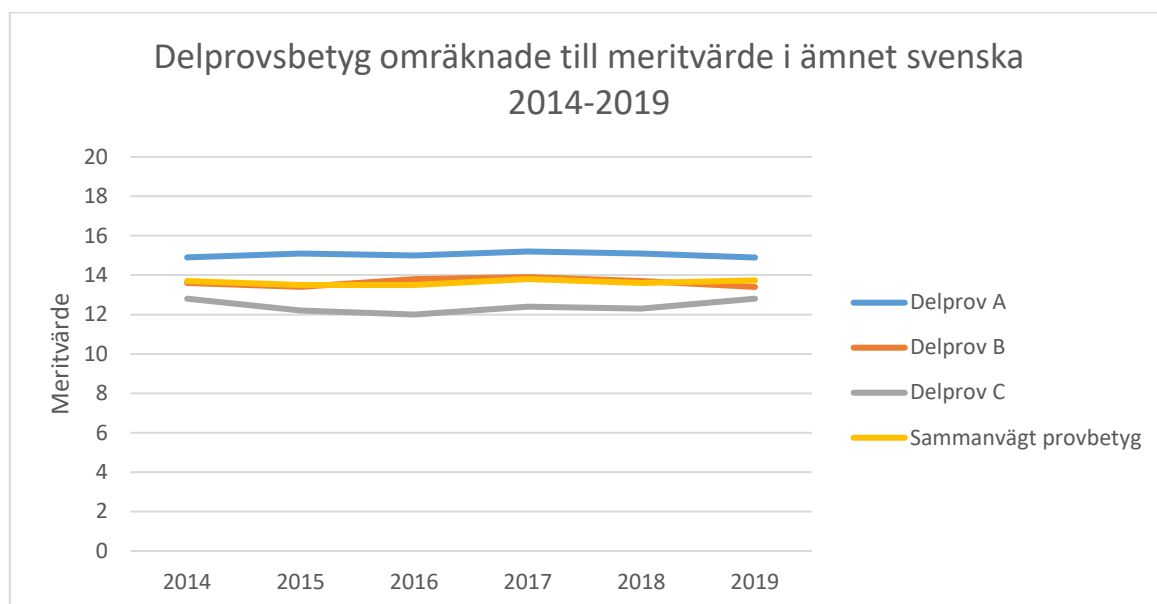
För att förtydliga vikten av källanvändning och påminna eleverna om att inte missa den delen av uppgiften har flera ändringar i materialet gjorts sedan källanvändning blev ett krav. Dels i uppgiftsinstruktionen till eleven, dels i förberedelsematerialet. I lärarinformationen uppmanas läraren att påminna eleverna om källanvändning vid själva provtillfället. Jämfört med förra året har också en minskning av antalet elever som fått betyget F på uppgiften som kräver källa skett då 27 procent tilldelades ett F 2018 jämfört med 24 procent 2019. Det bör noteras att siffrorna utgår både från elever som följer kursplanen i svenska och från elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk.

För de elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk är det inte helt oväntat aspekten Språk och skrivregler som är mest problematisk. Tabell 5 visar att 32 procent får betyget F i den aspekten. Dock är andelen F i övriga två aspekter: Innehåll och textanvändning och Struktur, nästan lika höga.

Även om betygsfördelningen i det nationella provet kan variera över tid illustrerar figur 3 att provet som helhet, för de elever som följer kursplanen i svenska, är relativt stabilt över tid.

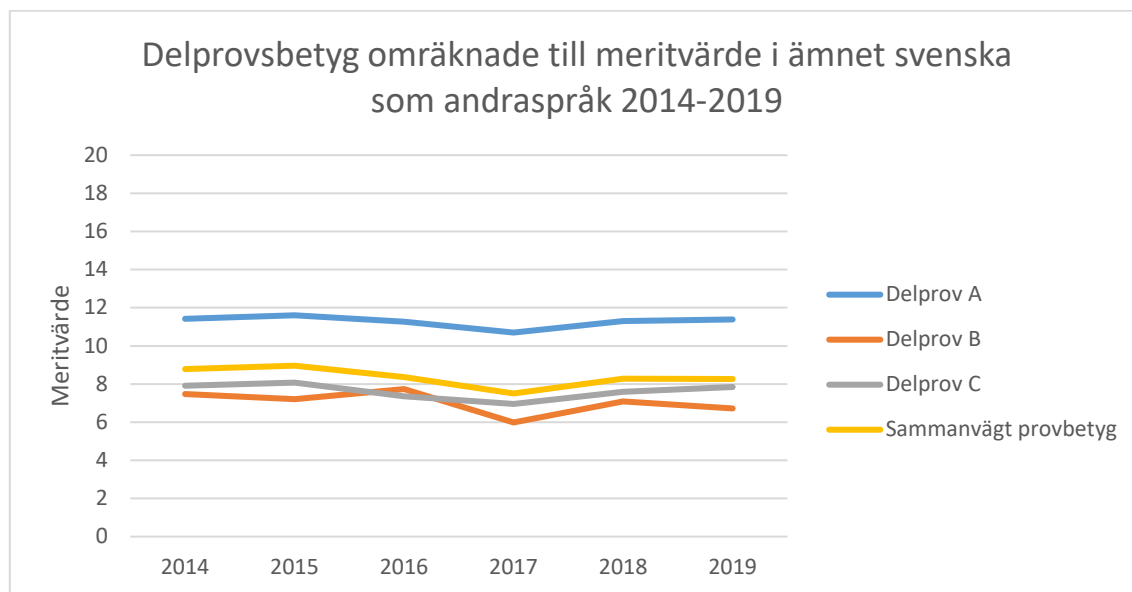
För svenska som andraspråk varierar resultatet över tid något, vilket framgår av figur 4. Detta resultat är dock mindre säkert, eftersom det baseras på färre lösningar. En annan osäkerhetsfaktor är att elevgruppen är mer heterogen. Gruppen fylls dessutom i större utsträckning på med nya individer under skolgången och kan inte antas vara lika stabil i sin sammansättning som gruppen som följer kursplanen i svenska. Ytterligare en faktor som kan ha påverkat att meritvärdet började sjunka 2016 är att gruppens sammansättning i ämnet svenska som andraspråk troligtvis påverkades av den stora grupp flyktingar som anlände hösten 2015. I januari 2016 ändrades dessutom skollagen rörande mottagande och undervisning av nyanlända elever, vilket också kan ha inverkat på resultaten.

Figur 3. Delprovsbetyg omräknade till meritvärde i ämnet svenska 2014-2019.

Figur 4. Delprovsbetyg omräknade till meritvärde i ämnet svenska som andraspråk 2014-2019. ö

Precis som tidigare år når flickorna högre resultat på provet än pojkarna. Tabell 6 och 7 visar exempelvis att andelen flickor som fick A på delprov C:skriva är nästan tre gånger högre än andelen pojkar som får samma betyg.

I tabell 7 och 8 kan även en markant skillnad mellan könen gällande andelen F på delprov C för elever som följer kursplanen i svenska ses. Andelen pojkar som får F i delprov C är drygt 14 procent jämfört med drygt 4 procent för flickorna. Dessa skillnader överensstämmer med 2018 års siffror.

Den grupp som noterar absolut lägst resultat på provet är pojkar som följer kursplanen i svenska som andraspråk. Betygsdifferensen till pojkar och flickor som följer kursplanen i svenska är betydande men även differensen mellan pojkar och flickor som följer kursplanen i svenska som andraspråk är värd att notera. Bland eleverna som följer kursplanen i svenska som andraspråk var skillnaden mellan könen före 2017 års prov mindre uttalad.

Tabell 6. Andel flickor i % som uppnått respektive betyg efter del- och sammanvägt prov i ämnet svenska.

	Betyg						Antal elever
	A	B	C	D	E	F	
Delprov A	24,8	25,2	25,6	13,4	9,0	1,9	476
Delprov B	14,5	22,2	27,0	14,7	16,4	5,5	477
Delprov C	13,7	20,5	26,4	19,8	15,2	4,4	474
Sammanvägt provbetyg	11,2	24,6	29,0	20,8	12,5	2,0	448

Tabell 7. Andel pojkar i % som uppnått respektive betyg efter del- och sammanvägt prov i ämnet svenska.

	Betyg						Antal elever
	A	B	C	D	E	F	
Delprov A	12,3	20,2	24,6	18,4	21,0	3,6	505
Delprov B	6,5	14,1	29,2	16,3	24,2	9,7	504
Delprov C	5,8	10,0	19,9	20,5	29,5	14,3	498
Sammanvägt provbetyg	2,8	13,7	27,6	24,6	26,3	5,1	468

Tabell 8. Andel flickor i % som uppnått respektive betyg efter del- och sammanvägt prov i ämnet svenska som andraspråk.

	Betyg						Antal elever
	A	B	C	D	E	F	
Delprov A	5,8	13,9	25,5	20,2	20,7	13,9	208
Delprov B	1,8	3,2	14,2	19,7	22,5	38,5	218
Delprov C	4,2	10,3	16,9	18,8	18,3	31,5	213
Sammanvägt provbetyg	1,0	6,1	20,7	22,2	22,7	27,3	198

Tabell 9. Andel pojkar i % som uppnått respektive betyg efter del- och sammanvägt prov i ämnet svenska som andraspråk.

	Betyg						Antal elever
	A	B	C	D	E	F	
Delprov A	5,8	8,8	17,2	21,9	29,2	17,2	274
Delprov B	0,4	0,7	7,4	11,1	32,6	47,7	279
Delprov C	0,7	3,6	8,0	11,6	32,0	44,0	275
Sammanvägt provbetyg	0,4	2,4	7,2	16,1	37,8	36,1	249

Insamling av lärarenkät

Läsåret 2018/2019 har totalt 465 lärare besvarat enkäten vilket innebär att antalet svarande i år ökat med hela 40 procent jämfört med 2017/2018. Av lärarna som besvarat enkäten undervisar 349 lärare (93 procent av det totala antalet lärare) i svenska och 96 lärare (26 procent av det totala antalet lärare) i svenska som andraspråk. Det är alltså flera lärare som undervisar i båda ämnena.

Enkätresultat med kommentarer

Provet som helhet

Av lärarenkäten framgår att lärarna generellt sett är nöjda med 2019 års prov. 134 av de svarande lärarna, 37 procent, instämmer helt i påståendet att provet som helhet är bra och 180 av de svarande lärarna, 50 procent, instämmer till stor del. De siffrorna är likvärdiga med dem från 2018 års prov. En majoritet av lärarna anser också att provet fungerat som stöd i betygssättningen. Färre än en procent menar att provet inte gett något stöd alls.

Delprov A: tala

75 procent av lärarna är helt nöjda med hur delprov A fungerat att genomföra. De lärare som anser att det gått bra att genomföra provet kommenterar bland annat att provet var givande och uppskattades av eleverna. Några lärare poängterar vikten av gruppsammansättningen vid provets genomförande för att eleverna ska känna sig trygga och ha bästa möjliga förutsättningar för att prestera.

En synpunkt är att delprovet tar mycket tid i anspråk och att upplägget kräver mycket organisatoriskt arbete från lärarnas sida. Ett fåtal lärare anser att delprovet kräver sambedomning och någon tycker att detta bör anges i instruktionerna. I nuläget genomförs inga förändringar av delprovets

genomförande. Att pröva muntlig förmåga på ett strukturerat och medvetet sätt kräver att läraren får tid att lyssna på varje enskild elev. För de allra flesta elever är tidsåtgången för det muntliga delprovet maximalt 16 minuter per elev. Görs genomgången i helklass minskar tiden ytterligare. Den muntliga förmågan är framlyft i Lgr11 och måste få ta plats i såväl undervisning som i provsammanhang.

Drygt 65 procent av lärarna upplever att det gått bra att göra en helhetsbedömning av de tre momenten i delprov A medan drygt 32 procent anser att det gått ganska bra. Endast ett fåtal lärare tycker att det gått mindre bra eller dåligt. Bedömningsanvisningarna anses av de flesta lärarna ge tillräckligt stöd för bedömningen. Några menar dock att bedömningen är tidskrävande och att det är otydligt hur de olika delarna av matrisen ska sammanfogas. Ett fåtal menar att det är svårt att göra en helhetsbedömning av de elever som uppvisar en ojämn prestation i provets olika delar. Flera lärare efterfrågar inspelade exempel på genomförandet av delprov A för att underlätta bedömningen av elevernas prestationer. En sådan film har tidigare funnits på provgruppens webbsida men har av olika skäl tagits bort. En revidering av matrisen i delprov A har genomförts och ytterligare arbete med att förtydliga matrisen i delprov A pågår.

De flesta lärare anser att delprov A helt eller i stort sett stämmer överens med kursplanerna, sammantaget 95 procent. Av de som endast tycker att delprovet överensstämmer i viss mån eller inte alls anser ett antal att presentationsdelen inte motsvarar kursplanen, då förberedelse tiden är kort och kraven för godkänt betyg låga. Några lärare framhåller att provet ställer för höga krav på att eleverna ska agera samtalsledare, vilket de menar inte skrivs fram i kunskapskraven. Leda samtal finns med i det centrala innehållet och provgruppen har i materialet ändrat skrivningarna för att förtydliga att momenten ska ses som ett sätt att pröva de olika aspekterna. Ett utvecklingsarbete kopplat till bedömningen av delprov A är påbörjat.

Texterna, vilka används som diskussionsunderlag i delprov A, anses välvalda eller ganska bra av minst 70 procent lärarna. Text 1, 2, 4 och 6 är särskilt uppskattade, då de anses välvalda eller ganska bra av över 90 procent av lärarna. Text 5 beskrivs som svår att förstå och relatera till och det är den som anses olämplig av flest lärare. Några lärare kommenterar att texterna är för olika och därmed gav olika förutsättningar att utgöra ett bra diskussionsunderlag. De diskussionsfrågor som ligger till grund för samtalen anses av 98 procent som lämpliga medan knappt 2 procent tycker att någon eller några frågor är olämpliga.

I enkäten får lärarna även ta ställning till huruvida det gröna häftet, *Lärarinformation 1*, är tillräckligt omfattande. Bara omkring 5 procent uppger att de saknar någon information. Bland de som upplever att informationen inte är tillräckligt omfattande efterfrågas större tydlighet kring vilket klockslag provet ska genomföras, raster i samband med provtillfället samt tydligare anvisningar gällande anpassningar. I enkäten får lärarna också ta ställning till huruvida det gröna häftet tillhandahållit den information som behövs gällande anpassningar av provet. Bland de drygt 3 procent som inte tycker att stödet varit tillräckligt eller att det varit så i viss mån efterfrågas en större tydlighet kring vilka anpassningar som får göras. Några saknar inspelade exempel av hur delprov A kan genomföras.

Delprov B: läsa

De flesta texter i texthäftet anses välvalda eller ganska bra av en stor andel av de svarande. Som framgår av tabell 10 har omkring 90 procent av lärarna valt något av dessa alternativ för alla texter utom två. Minst 88 procent av lärarna har valt något av svarsalternativen ”Välvald” eller ”Ganska bra” i utvärderingen av samtliga texter. Den text som är mest uppskattad är en krönika, tätt följd av ett utdrag ur en roman.

Tabell 10 Hur är texterna i häftet för dina elever?

Text	Välvald	Ganska bra	Mindre bra	Olämplig	Totalt
Text 1	48,3 %	42,3 %	8,0 %	1,3 %	300
Text 2	73,9 %	24,2 %	0,9 %	0,9 %	318
Text 3	47,8 %	41,4 %	9,8 %	1,0 %	316
Text 4	46,9 %	42,8 %	10,0 %	0,3 %	318
Text 5	54,0 %	34,0 %	11,3 %	0,6 %	320
Text 6	66,3 %	29,4 %	4,3 %	0,0 %	323
Text 7	72,1 %	23,2 %	4,0 %	0,6 %	323
Text 8	58,3 %	35,2 %	5,9 %	0,6 %	321
Text 9	60,3 %	35,4 %	4,0 %	0,3 %	322
Text 10	40,7 %	47,0 %	11,2 %	1,1 %	285

Flera lärare kommenterar att årets texter är välvalda och att det är bra balans mellan olika texttyper. Några anser att årets texter var svåra, i synnerhet för elever med svenska som andraspråk. Ett fåtal kommenterade att text 7 med tillhörande frågor var svårtolkad och vilseledande. Flera lärare påpekar att det är synd att det inte finns frågor till alla texter i delprovet, något som även deras elever reagerat på. Provggruppen förstår kritiken men anledningen till att några texter i år saknar frågor är att dessa texter är bildbaserade och därmed är tänkta att lätta upp ett i övrigt omfattande textmaterial samt fungera som förstärkning till provets tema.

Texterna i texthäftet finns också inlästa på cd-skiva och usb-minne för att elever som behöver ska kunna lyssna på texterna istället för att läsa dem. Av de lärare som besvarat enkäten uppger 82 procent att dessa hjälpmedel har använts av någon av deras elever.

De allra flesta av de lärare som besvarat enkäten anser att delprov B och kursplanens skrivning om läsande överensstämmer med varandra eller gör så i stort sett. Bland de knappt 8 procent av lärarna som tycker att delprovet i viss mån eller inte alls stämmer överens med kursplanen är kritiken

varierad. Ett antal menar att provets svårighetsgrad detta läsår varit för hög. Några menar att det i synnerhet gäller för elever som följer kursplanen för svenska som andraspråk. Detta står i kontrast mot den trend som observerats de senaste åren, då röster höjts om att delprovet varit för lätt. Bland de som anser att delprovet inte alls eller i viss mån överensstämmer med kursplanen, lyfts fram att provet inte ställer tillräckliga krav på att eleverna ska föra resonemang och uppvisa fördjupad förståelse. Några lärare anser att vissa frågor var svårtolkade då de var formulerade på ett sätt som gjorde det svårt för eleverna att veta vad som efterfrågades. Ett fåtal är kritiska till att det endast finns 2- och 4- poängsfrågor. Några anser att provet innehåller för många flervalfrågor och önskar fler frågor där eleverna själva får formulera sitt svar. Provggruppen har aktivt valt bort frågor av essätyp eftersom dessa genererar låg interbedömarreliabilitet och tenderar att mäta kunskap som inte ingår i konstruktet. Frågor av flervalstyp genererar högre interbedömarreliabilitet och provgruppens avsikt är att öka andelen flervalfrågor. Det är dessutom ett problem att poängspannen på delprovet är snäva, och därför vill provgruppen minimera betydelsen av en enskild, större uppgift för resultatet.

Tidsuppdelningen, att först läsa texthäftet i 45–60 minuter och sedan lösa uppgifter i 140 minuter, anses vara bra eller ganska bra av 92 procent av lärarna. Av de lärarna som angett att tidsspannet är ganska bra anses tiden väl tilltagen och att uppdelningen ger eleverna en chans att hinna fokusera på läsning och förståelse av texterna innan det är dags att besvara frågorna.

Bland de knappt 8 procent av lärarna som anser att uppdelningen är mindre bra eller dålig anger några att tiden är alltför väl tilltagen och att många elever blir rastlösa. Ett fåtal lärare anser i stället att tiden inte räcker till för elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk men också för elever med lässvårigheter. Ytterligare ett antal lärare efterfrågar ett upplägg där eleverna får läsa en text i taget och sedan lösa uppgifterna till den. Därutöver önskar några att eleverna skulle få tillgång till texterna och frågorna samtidigt.

Bland kommentarerna efterfrågar många en rast mellan läsningen av texterna och arbetet med uppgifterna, något som inte varit tillåtet detta år. Vissa menar att den sammanhängande provtiden är för lång, vilket blir påfrestande i synnerhet för elever med svenska som andraspråk, lässvaga elever samt för elever med koncentrationssvårigheter. Provggruppen har valt att ta bort rasten för att motverka fusk.

De allra flesta av de svarande lärarna har haft tillräckligt eller i stort sett tillräckligt stöd av bedömningsmallen. Ett antal lärare kommenterar att bedömningsmallen var tydlig och till stor hjälp i bedömningen av delprovet. Några anser att mallen var extra tydlig i år och att provet blir mer lättträttat för varje år. Knappt 9 procent av lärarna anser att bedömningsanvisningarna i viss mån ger tillräckligt stöd och 2 procent tycker inte att de gör det alls. En vanlig kommentar bland den lilla andel lärare är att någon/några uppgifter är svårbedömda då bedömningsanvisningarna varit otydliga och svårtolkade. Här nämns till exempel uppgifter till text 7. Några lyfter vikten av sambedömning för att minimera risken för godtycklighet i bedömningen.

Delprov C: skriva

Delprov C spreds olyckligtvis före provtillfället, varför skolorna fick välja att antingen genomföra det aktuella provet eller ett ersättningsprov. Samtliga siffror som redovisas utgår från 2019 års prov då resultat från ersättningsprov ej samlats in.

Tabell 11 visar att de flesta lärare är nöjda med de skrivuppgifter som provet innehåller. Alla uppgifter anses välvalda eller ganska bra av 88 procent av lärarna. De positiva kommentarerna lyfter fram att uppgifterna var intressanta och ämnena välvalda. I årets prov kunde eleverna välja mellan en krönika, en novell och en resonerande text. Uppgift 1, krönikan, är den mest uppskattade av lärarna och endast tolv av de svarande lärarna ansåg den vara mindre bra. Den uppgift som anses minst välvald är uppgift 3, den resonerande texten med krav på källanvändning. Den skrivuppgift som kräver källanvändning brukar vara mest kritiserad. Den beskrivs i år av ett antal lärare som svårbegriplig för eleverna och några lärare uppger att nästan ingen av deras elever valde denna uppgift. Vidare anser ett antal lärare att uppgift 1 och 3 var för lika varandra och uppger att både de själva och eleverna saknade en argumenterande text.

Tabell 11. Hur bedömer du skrivuppgifterna för dina elever?

Skrivuppgift	Välvald	Ganska bra	Mindre bra	Olämplig	Totalt
Uppgift 1: Krönika	69,9 %	26,3 %	3,6 %	0,3 %	335
Uppgift 2: Novell	68,5 %	24,9 %	5,4 %	1,2 %	333
Uppgift 3: Resonerande text	56,4 %	32,3 %	11,0 %	0,3 %	328

61 procent av lärarna anser att delprov C stämmer överens med kursplanens skrivningar, medan drygt 32 procent anser att det gör så i stort sett. Lärarna som i viss mån anser att delprov och kursplan överensstämmer utgör knappt 5 procent av det totala antalet och knappt 2 procent anser att de inte motsvarar varandra alls. Bland den kritik som framförs är det främst åsikten om att eleverna inte är vana vid att producera en färdig text på så kort tid som tar plats. Flera lärare framhåller att proven inte medför någon chans till processkrivande, responsarbete och bearbetning av text. När eleverna i vanliga fall utför skriftliga uppgifter ingår dessa delar, i enlighet med kursplanen.

Lärarna är mest nöjda med det stöd de fått av uppgiftsbeskrivningarna samt bedömningsmatriserna. Nästan 98 procent är nöjda eller i stort sett nöjda med uppgiftsbeskrivningarna. Motsvarande siffra för bedömningsmatriserna är 92 procent. Exempelen på bedömda elevlösningar upplevs av 86 procent som tillfredsställande eller i stort sett tillfredsställande.

Skrivuppgifterna finns inlästa på cd-skiva och usb-minne för att elever som behöver ska kunna lyssna på texter och uppgifter i stället för att läsa dem. Av de lärare som besvarat enkäten uppger knappt 35 procent att dessa hjälpmedel har använts av någon av deras elever.

Andra aspekter på provet

I årets enkät har lärarna fått frågor om hur bedömningen gått till, huruvida provet anpassats efter elever med funktionsnedsättning och om de anser att provets olika delar ger det stöd som behövs för bedömning av elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk. Här får lärarna svara på hur de använt formuläret ”sammanställning av elevresultat”. Som framgår av tabell 12, anser nästan 95 procent av de svarande lärarna att formuläret fungerat bra eller ganska bra medan drygt 5 procent tycker att det fungerar mindre bra eller dåligt. De positiva kommentarerna handlar om att formuläret ger en överskådlig bild av elevens kunskaper i de båda svenskämnen. Av de 5 procent som är kritiska till sammanställningen vänder sig en grupp emot att det är möjligt att få ett godkänt sammanvägt provbetyg även om ett av delproven fått betyget F. Flera lärare menar att sammanvägningen ger upphov till en diskrepans mellan betyget på det nationella provet och själva ämnesbetyget, eftersom sammanvägningen av delprovsbetyget inte grundar sig på samma principer som övriga betygssystemet. Ytterligare ett fåtal lyfter fram att sammanvägningen tar mycket tid i anspråk.

Tabell 12. Hur fungerar formuläret ”Sammanställning av elevresultat” som ett sätt att summera provresultaten?

	Bra	Ganska bra	Mindre bra	Dåligt	Totalt
Andel	75,0 %	19,6 %	2,7 %	2,7 %	100 %
Antal	252	66	9	9	336

Ett antal lärare uppger hur värdefullt det är att tillämpa sambedömning av de olika delproven, men också att det är tidskrävande och kan vara svårt att få till rent organisatoriskt. Sambedömning av samtliga elevprestationer är vanligaste för alla tre delprov. För delprov C anger 62 procent av lärarna att samtliga prov sambedömts. För delprov A och B är andelen 38 procent respektive 36 procent. Det prov som är vanligast att bedöma ensam är delprov A, vilket anges av 33 procent av lärarna.

I enkäten får lärarna ge sina synpunkter på huruvida provets olika delar ger tillräckligt stöd för att bedöma de elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk.

Tabell 13. Ger provets olika delar det stöd du behöver för bedömning av elever som läser svenska som andraspråk?

	Ja	I viss mån	Nej	Undervisar inte i svenska som andraspråk	Totalt
Andel	28,2 %	20,8 %	3,7 %	47,3 %	100 %
Antal	84	62	11	141	298

Som framgår av tabell 13, anger 47 procent av lärarna att de inte undervisar i svenska som andraspråk. Av de lärare som undervisar i svenska som andraspråk anser drygt hälften att provets olika delar ger tillräckligt stöd i bedömningen. Något färre tycker så i viss mån. Knappt 4 procent tycker inte att stödet är tillräckligt. Bland kommentarerna är det många som önskar fler exempel på elevlösningar att luta sig mot vid bedömning. Några lärare anger att provet är svårt för elever med svenska som andraspråk, i synnerhet för nyanlända, och menar att provet i svenska som andraspråk skiljer sig för lite från provet i svenska.

UPPSALA
UNIVERSITET

En elevgrupp som har rätt till en anpassad provsituation är elever med funktionsnedsättning. Av lärarna har knappt 70 procent på något sätt anpassat provet för dessa personer. Anpassningarna består bland annat av förlängd provtid, att få genomföra provet i mindre grupp, att få skriva på dator, att få lyssna på texterna inlästa på cd-skiva/usb-minne och att få muntliga förkortade instruktioner.

Övriga synpunkter på det nationella provet

Ett tiotal lärare kommenterar att elevernas svarshäften till delprov B var av dålig kvalitet och närapå föll sönder, vilket gjorde det svårt att hålla ordning på elevlösningarna. I kommentarer till delprov C efterfrågar några lärare fler elevexempel på de högre betygsstegen i svenska som andraspråk samt de lägre betygen i svenska. Vidare är många kritiska mot det sammanvägda provbetyget, då det inte anses gå i linje med kursplanen. Ett antal lärare anser att provresultatet väger för tungt när elevernas slutbetyg ska sättas. Ett fåtal önskar få tillgång till delprov B och C med större framförhållning

Avslutning

Sammanfattningsvis kan konstateras att det nationella provet i svenska och svenska som andraspråk i årskurs 9 läsåret 2018/2019 visar att många elever når goda resultat i de olika delproven. Dock framgår att vissa elevgrupper har stora svårigheter att klara kunskapskraven. Provggruppen arbetar ständigt med att förbättra och förfina uppgifter och bedömningsunderlag. Arbetet med att digitalisera provet är också påbörjat och innebär många utmaningar framöver.

Provggruppen vill tacka alla lärare som har skickat in elevlösningar och på andra sätt bidragit med synpunkter på provet. Detta är en viktig del i arbetet med att utveckla de nationella proven. Avslutningsvis vill provgruppen även tacka alla engagerade lärare för synpunkter och frågor som kommit in via lärarenkäten, e-post och telefonsamtal. Denna återkoppling tas till vara och hjälper till att utveckla de nationella proven i svenska och svenska som andraspråk i årskurs 9.